Hallintovaliokunnan kuuleminen 20.2.2020 klo 12:15

Asia: O 7/2020 vp Maahanmuutto- ja turvapaikka-asiat

Sisäiset siirrot ja EU:n yhtenäinen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka. Suunnitelma yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta etenkin Kreikasta ja siihen liittyvät tiedot sekä mahdollisen valtioneuvoston päätöksen valmistelu ja siihen liittyvä normipohja

Haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen muuttoliikepaineen Välimeren alueen unionin ulkorajavaltioista

Kreikka **pyysi s**yyskuussa 2019 ministerin kirjeellä **jäsenvaltioita ottamaan vastaan** yhtensä 2 500 yksintullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa. Kreikka esitti siten kohdennetun pyynnön ottaa vastaan haavoittuvassa asemassa olevia hakijoita vastaanottotilanteen helpottamiseksi. Tiettävästi tähän mennessä Portugal ja Ranska ovat-vastanneet myönteisesti Kreikan pyyntöön. Kreikan lisäksi **Kyproksen** sisäministeri lähetti elokuussa kirjeen komissaari Avramopoulokselle ja EU 28+ sisäministereille, alleviivaten Kyproksen tarvetta avulle ja pyytäen jäsenvaltioita ottamaan vastaan yhtensä 5 000 henkilöä sisäisinä siirtoina. **Malta ja Italia** ovat lisäksi pyytäneet apua muilta jäsenvaltioilta erityisesti liittyen meripelastusoperaatioiden jälkeen rantautuneiden turvapaikanhakijoiden siirtämiseksi.

Muuttoliikepaineen kasvaessa erityisesti Itäisen Välimeren alueen unionin ulkorajavaltioissa niiden **vastaanottokapasiteetti joutuu koetukselle**, mikä aiheuttaa vastaanottojärjestelmän piirissä oleville turvapaikanhakijoille ylimääräistä inhimillistä hätää ja kärsimystä, etenkin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleville. Erityisesti Kreikan Lesvoksella ja Samoksella sijaitsevien Kreikan vastaanottokeskusten, eli ns. hotspot-alueiden elinolot ovat huonot ylikuormituksen, lääkäreiden puutteen ja heikon turvallisuuden vuoksi. Monet pakolaisista asuivat teltoissa hotspot-alueen ulkopuolella.

Välimeren alueen unionin ulkorajavaltioiden rooli on muuttoliikkeen hallinnassa keskeinen. Mikäli niiden kantokyky vaarantuu, hakijoiden hallitsematon edelleen liikkuminen lisääntyy ja heijastevaikutuksia tulee muun Euroopan rinnalla myös Suomeen. **EU:lla ei ole varaa menettää Välimeren alueen unionin ulkorajavaltioiden luottamusta siihen, että ne saavat tarvittaessa tukea** muilta jäsenvaltioilta muuttoliiketilanteen pitämiseksi hallinnassa. Jos näin käy, asialla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia paitsi näiden valtioiden kykyyn vastaanottaa hakijoita, käsitellä hakemuksia ja ehkäistä edelleen liikkumista, mutta myös niiden halukkuuteen etsiä kompromissia yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistukseen. Vuosi 2015 näytti, **kuinka tärkeää hallitsemattoman edelleen liikkumisen torjunta on**. Humanitaarisen tilanteen pahentumisen lisäksi Kreikan vastaanottojärjestelmän kantokyvyn ylittyminen voi hyvin johtaa myös siihen, että hakijat pyrkivät pois Kreikasta muihin EU- valtioihin keinolla millä hyvänsä, usein henkensä vaarantaen.

Ottamalla vastaan haavoittuvassa asemassa olevia hakijoita, erityisesti yksintulleita alaikäisiä, joilla on todennäköisesti perusteita saada kansainvälistä, Suomi voisi osaltaan **helpottaa Välimeren alueen ulkorajavaltioissa olevien hakijoiden humanitaarista tilannetta.** Näin Suomelle tarjoutuisi myös konkreettinen mahdollisuus auttaa hädänalaisia ja samalla vastata UNHCR:n vetoomuksiin koskien näitä maita. Mikään kohtuullinen hakijoiden määrä, jonka Suomi käytännössä voisi kokonsa huomioiden vastaanottaa, ei tule konkreettisesti

vapauttamaan kyseisiä ulkorajavaltioita vastaanotto- ja turvapaikkajärjestelmään kohdistuvasta paineesta. Sopiva määrä tuleekin suhteuttaa omaan kokoomme ja alaikäisten vastaanottokapasiteettiin, mutta toisaalta myös järjestelyihin osallistuvien maiden hallinnolliseen taakkaan, mikä ei kannusta täysin marginaalisen määrän siirtämiseen.

Suomen Välimeren alueen ulkorajavaltioille osoittaman tuen antama **signaali olisi merkittävä**, koska sen myötä olisimme näyttämässä, että olemme valmiita **konkreettisin toimin tukemaan** Välimeren muuttoliikereittien varrella olevia maita. On tärkeää, että Suomi nyt osoittaa tukensa, sillä ulkorajavaltiona Suomi voi itse olla vastaavassa tilanteessa tulevaisuudessa. Päättynyt EU:n neuvoston puheenjohtajuus lisää Suomen toimien näkyvyyttä ja painoarvoa. Keskusteluissa on siten olennaista paitsi konkreettinen tuki hädänalaisille henkilöille ja sitä kautta paineen kohteena oleville ulkorajamaille, myös toimien antama kuva ulospäin, erityisesti muille jäsenvaltioille, jotta tukemaan halukkaiden maiden määrää ja siten toiminnan kokonaisvaikuttavuutta voitaisiin kasvattaa.

Taloudelliset vaikutukset ja menettely

Suomi päättää itse, keitä sisäisten siirtojen kautta otettaisiin. Lähtökohtana on haavoittuvassa asemassa olevien auttaminen. Kreikka on ilmoittanut, että sillä on esittää Suomelle alaikäisiä yksintulleita hakijoita siirrettäväksi, ja suurimmat yksintulleiden ryhmät ovat afganistanilaiset, pakistanilaiset ja syyrialaiset. Kreikka on myös ilmoittanut, että se on valmis vastaamaan Suomen priorisointitoiveisiin koskien mm. haavoittuvuutta ja esitti esimerkin siirroista vastaanottokeskuksista, joissa tilanne on muita vaikeampi.

Henkilöiden vastaanotosta tehtäisiin **ulkomaalaislain 93 §:n mukainen valtioneuvoston päätös**, ja siirtojen tarkemmasta ajoituksesta ja kohdennuksesta päättäisi Sisäministeriö. **Käytännössä siirtojen osalta Suomella on olemassa olevat toimivat käytännöt hakijoiden siirtämiseksi** kuten, kun hakijoita siirrettiin Kreikasta neuvoston päätöksen nojalla. Suomeen siirrettävien henkilöiden asiat käsitellään turvapaikkamenettelyssä samoin kuin kenen tahansa vastaavassa asemassa olevan Suomeen saapuneen turvapaikanhakijan. **Henkilöiden taustatarkastukset tehdään ennen siirtojen toteuttamista Maahanmuuttoviraston ja Suojelupoliisin yhteistyönä.** Siirrot tulee myös porrastaa siten, että hakijoiden vastaanotto pystytään järjestämään asianmukaisesti (huomioidaan vastaanottoyksiköiden kapasiteetti).

Alaikäisyksiköiden kokonaiskapasiteetin puolesta Suomella on hyvät mahdollisuudet ottaa vastaan alaikäisiä. Lisäksi on **huomattava turvapaikkahakemusten määrän merkittävä lasku:** Suomessa jätettiin vuoden 2019 aikana ainoastaan 4550 turvapaikkahakemusta, joista 2467 oli ensimmäisiä hakemuksia.

Hakijoiden vastaanottamiseksi tarvittavan mahdollisen **lisäkapasiteetin kustannukset voitaisiin kattaa kokonaisuudessaan EU-rahoituksella**. Suomi on kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta saanut AMIF-rahaston kautta varoja, joiden käytöstä valtioneuvosto voi vapaasti päättää. Näin ollen valtioneuvosto voi päättää, että AMIF-rahaston kansallista toimeenpano-ohjelmaa muutetaan siten, että nämä em. tarvittavan lisäkapasiteetin käyttöönottokustannukset tulevat kokonaisuudessaan tästä AMIF-rahastosta katetuiksi. Lisäksi **AMIF-rahaston hätäapumekanismin kautta on mahdollista hakea kompensaationa 6 000 euroa** siirrettävää henkilöä kohden.